

אליהו לואיס גוטמן

פרופ' אליהו לואיס גוטמן נולד בניו-יורק ב-1916. הוא למד באוניברסיטת מינסוטה, שם קיבל את התואר ד"ר ב-1942.

הוא הורה באוניברסיטת קורנל, ועלה ארצה ב-1947; הקים עבור צה"ל המתארגן יחידת מחקר, שאחר כך הפכה ל"מכון למחקר חברתי שימושי", אותו ניהל עד מותו. מאז 1955 כיהן כפרופסור למדידה חברתית ופסיכולוגיה באוניברסיטה העברית. היה חבר באקדמיה האמריקאית למדעים, ונבחר כנשיא הלא-תושב הראשון של החברה הפסיכומטרית של ארה"ב.

פרופ' גוטמן תרם תרומות מרכזיות לנושאים קלאסיים בסטטיסטיקה, ובמיוחד לתורת המהימנות ולניתוח גורמים, כאשר תרומותיו שימשו להבהרתה – ולעתים לערעורה – של התשתית הפורמלית והמושגית של תפיסות מקובלות בתחומים אלה. אך התענינותו העיקרית, העוברת כחוט שני בעבודותיו, הייתה בפיתוח דרכי מחקר המגשרות בין שיטה לניתוח נתונים (ומכאן גם לדגם איסופם) לבין התוכן הנחקר. לשיטתו: אין משמעות לתאוריה סובסטנטיבית, אלא אם היא מעוסחת במונחים של ניתוח הנתונים האמורים לבחון אותה – ואין משמעות לחישובים סטטיסטיים, אלא אם הם פועל יוצא של התאוריה הנבחנת.

כבר בהיותו יועץ לצבא ארה"ב במלחמת העולם השנייה, פיתח כלי אשר בוחן הנחה מבנית לגבי מימדיותו של עולם התוכן הנחקר, ובו-בזמן מדרג את הנחקרים עפ"י המימד של עולם תוכן זה. כלי זה נתקבל בכל מדעי ההתנהגות, ומוכר בהם בכינוי "סולם גוטמן". עבודותיו מאז, הפכו את סולם גוטמן למקרה פרטי של גישות מרחיקות-לכת יותר: מחד, "תורת השטחות" להגדרת נושא המחקר; ומאידך שיטות ניתוח טכניות המתאמות להגדרה מהותית כזאת. במיוחד פיתח גוטמן שיטות ניתוח א-מטריות, היינו, שיטות שאינן מחייבות הנחות חזקות על צורת המדידה של הנתונים. כלים אלה, כגון "ניתוח במרחב הקטן ביותר", או "סילום בסדר חלקי", מוצאות היום שימוש נרחב – גם על-יד חוקרים שאינם יוצאים מנקודת הראות העקרונית של גוטמן על הקשר בל-ניתוק בין המבנה של תאוריה לבין המבנה של נתונים.

בעשור האחרון פירסם עבודות שקראן תגר על תפיסות מקובלות במתודולוגיה של מחקרים במדעי ההתנהגות. כדרכו, ירד להנחות היסודיות – בין אם מתמטיות ובין אם תכניות – של תפיסות אלו, והצביע על חוסר ההתאמה בין הנחות אלו לבין המסקנות שמקובל להסיק אותן במחקר השגרתי.

פרופ' גוטמן היה סטטיסטיקאי מתמטי והיה חוקר במדעי ההתנהגות - אך בראש וראשונה היה שילוב של השניים: בעיצוב פרדיגמה של דרכי מחקר במדעים אלה, ובגניית כלים לכך. הוא הקים תלמידים, בישראל ובחול, שממשיכים את פיתוח שיטותיו; אך מעבר לכך: הוא עיצב חוקרים בתחומים מגוונים שעיסוקם המחקרי משקף את גישתו העקרונית.

פרופ' גוטמן זכה בפרס רוטשילד ב-1963 ובפרס ישראל במדעי החברה ב-1978.

נבחר לחבר האקדמיה בשנת 1971.

נפטר ביום ג' מרחשון תשמ"ח (26 באוקטובר 1987).

יהי זכרו ברוך!